

אכסניה של תורה

ספור לשבועות

מאת מ. זוננפלד

סיפורים רבים מתהלכים בינותינו, שכל עיקרם הוא התמסרות לתורה: מהם גוללים קורותיהם של גאונים וצדיקים, ומהם השוטחים בפני הקורא את גדלותם של פשוטי עמך דווקא. מקצתם עוסקים בלומדים עצמם, ומקצתם בנשות החיל שלהם, שכל אחת היא בגדר "אשת חבר" המזכה את בעלה ובניה לתורה. יש אף המתארים בעלי מקצוע, נערי 'חדר' ועוד - ללמדך שתורה כמדבר היא, פתוחה לכל באי עולם, וכל הרוצה לבוא ולהתמסר אליה, יבוא ויקדיש עצמו (בין אם הוא איש, אישה או ילד, עני או עשיר, חכם או שאינו חכם), וחזקה עליו, יתברך, שנותן הוא שכר כולם: שכר איש, אישה, ילד ואפילו שכרו של חדר, במחילה מכבודכם, ולא רק ב"חדר" העשוי ללימודם של התינוקות עסקינן, שחזקה על חדרים שכאלה שרוח קדושה תחפוץ עליהם כל הימים, אלא אף בחדר סתם, משהקודש לתורה כמוֹבן.

צא ולמד - חדר מהו? יבוא הטוען ויטען: ארבעה כתלים מחופים בתקרה, המשמשים מקום מגורים לאדם ותו לא. אלא שכתלים ענוותניים הם: אוצרים בשתיקה כל מה שהושם ביניהם, נושאים על גבם בסבלנות מיני תמונות ווילאות שנתלו עליהם, ואוספים אל תוכם את הנעשה ביניהם, שהרי לא לחינם, מכנים הבריות את ענייניהם הפרטיים "סודות מן החדר". יכול אדם למלא את חדרו ערימות של רוגז, כעס ושנאה, והרי לכם חדר שכולו רוע ומחלוקת, ולעומת זאת אפשר לו לצבור בין הכתלים חבילות חבילות של תורה ותפילה, צרורות דפי תהילים ומעשים יפים שבין אדם לחברו, והרי סחורתו מוזמנת לפניו לקחתה עימו בבוא יומו, ואשרי הבא שמה וחבילותיו בידו.

ואביו של נפתלי חשק בחדר שכזה.

אל יהא הדבר קל בעיניכם, שכן חדר היה מצרך נדיר באותם הימים. וכי מי התגורר בחדר? הבתים שהתגבבו בעקשנות זה על גבו של זה היו רצופים חלל גדול אחד וקיתון זעיר לבישול. מי ששפר עליו גורלו, זכה למטבח. אך חדר? את חלל הבית חילקו במחיצות של בד עבור בני המשפחה, כדי שלא יפריעו הגדולים את מנוחת הקטנים הזקוקים לשינה רבה יותר. עם אור יום סולקו המצעים, הוסרו המחיצות והוטמנו בקרן זווית, ושולחן הוצב במרכזו של בית: כאן אכלו פת שחרית, מנחה וערבית - למדו, כתבו ואף תיקנו גרבים, וברדת הערב שוב הפך המקום לאולם שינה זוטא. אורח כי נטה ללון, מחיצה מיוחדת יוחדה לו, והרי "חדר פרטי" למהדרין. בן או בת כי נישאו, בנו קינם אף הם בבית ומעולם לא אמר אדם צר לי המקום שאלון כאן. לתליית כבסים ומשחק שימשה החצר הגדולה שבאר התנוססה במרכזה. שמחות ערכו בבית הכנסת. אם כן, חדר למה?

אבא נולד בבית כזה, גדל בו ואף הביא אליו את רעייתו הצעירה. אך משנקפו הימים ובני הזוג מצאו עצמם מטופלים בילדים מספר, ומאידיך עברו שמועות מפה לאוזן על שכונות חדשות הנבנות חוץ לחומה, ובהן בתי דירות מרווחים, גינות ועצים, כבישים ושבילים - נמנו וגמרו לעקור לשם, ולו רק למען רווחתם של בני הבית, שסבלו בשתיקה כל אותם חודשים של צפיפות יתירה. קמו אפוא בני הזוג, נטלו את מטלטליהם המועטים, את נפתלי בכורם ושאר ילדיהם הקטנים, ועברו לדירה מרווחת בשכונה החדשה. משנכנסו וראו מקום בנוי היטב, שחדרים חדרים סדורים בו, מיד נתנו הודאה למי שהכל שלו, שזיכם לחיות ברווח. ואז

נוצר האב בחלומו משכבר הימים. אך הניחו חבילותיהם מידם, אמר האב: "חדרים רבים כאן, הא? שלושה כמדומני."

"אכן", נחפזה לאשר, "ברוך שהפליא חסדו עימנו. כעת אוכל לסדר ארונות ומיטות ושולחנות לכולנו, ברווח".

"אך, מה דעתך, האם תוכלי להניח לחדר אחד?"

- אשה כשרה היתה, העושה רצון בעלה בשמחה, מה עוד שאחר שנות מגורים בפנינתו של בית היו שני חדרים די והותר לעת עתה. בכל אופן נשזרה התמיהה לקולה: "ולמה לך חדר?" "חפץ אני בחדר לימוד. תמיד רציתי".

היא הזדקפה בפעלתנות: "ודאי. ילדים, בואו ונחליט מהו החדר היפה ביותר, שיוכל להיות חדר התורה בבית החדש". התינוקות, עייפים מהנסיעה וטלטולי הדרך שלא הורגלו בהם, תלו בה עיניים עייפות, אך היא אספה אותם לחיקה וטיילה עמם מחדר לחדר, עד שאמרה בפסקנות: "נפתלי, רוץ וקרא לאבא. נראה לי שזהו החדר". ואכן, היה זה החדר, בהא הידיעה. בינוני ורבוע, גודל מצוין, יספיק בהחלט לארון הספרים, לשולחן ושני כסאות לאבא ולחברותא. מרוחק קמעא מדלת הכניסה והמטבח, אבא יוכל ללמוד בשקט בלי הפרעות. חלון גדול נפער במערבו, צופה אל ההרים שסגרו סביב בשלווה, וזה טוב שתנשבו כאן רוח מרעננת בעצמו של לימוד, אך לא רוח דרומית חזקה ולא צפנית וקרה. היה זה ממש החדר האידיאלי. ומשנמתחו בו מדפים בידי האמונות של בעל מלאכה, ושולחן הוצב במרכזו, לא פסקה אמא להתפעל ממנו באוזני הקטנים: "ראו איזה חדר יפה הכנו לאבא! אבא עצמו לא התעכב כדי להתפעל. הוא מיהר לסדר את ספריו היקרים בארון, הכניס שני כסאות, והניח על השולחן מחברת עבה, עט ודיו. בלי לבזבז זמן, עדיין מתנשף ממאמץ הסחיבה והסידור הוציא מן הארון מסכת עבת כרס והתיישב ליד השולחן. רק אז העביר יד מלטפת על הקרש המהוקצע והרים את עיניו אל רעייתו וילדיו, שצפו בו מרותקים מן הפתח. "נכניס את התורה הביתה, ילדים. טוב!" ועוד רגע וכבר התנגנה לה נעימה של לימוד מן החדר החדש.

נפתלי לא זכר את המעבר אל השכונה. לדידו היתה הדירה ביתו הראשון והיחיד. הוא אהב את המרחבים, את הנוף ההררי והחברה הצעירה שסביב. תמיד ניתן היה למצוא אותו בתוך קבוצת זאטוטים מאובקי בגד וסמוקי לחיים, שלא נלאו להמציא רעיונות חדשים למשחק. "אז איך גרתם כולכם בחצר אחת, אמא?" היו עיניו מתעגלות בתימהון, "את, ודודה ברכה, והמשפחה של השכנה ממול, והאנשים של המכולת..." "ואיפה הייתם משחקים בכלל?" היה נתן, האח הקטן, מתערב. "היה לכם מקום לרכב על אופנים, ולשחק בכדור וקלאס, את יודעת, כמו הילדות הגדולות?" "היו שם חבלים של כביסה", מיהרה האחות להוסיף בידענות, "אמא, סיפרת לי שהשכנות היו תולות כבסים בתורנות". "תעזבו את המשחקים", נופף נפתלי בידו, והוסיף בטון מבוגר: "אפשר לחיות גם בלעדיהם. אבל איך גרתם כולם יחד בחדר אחד?"

"נכון, חמודי. גרנו כולנו בצפיפות, אמנם, אך היה מקום לכל אחד", "אבל באמת?" קולו של נפתלי היה כולו תמיהה קצרת רוח, "אם גרתם כך יחד, אז היכן היה חדר הלימוד של סבא?" אהה! זו היתה כבר שאלה של ממש... "ובכן, חדר הלימוד של סבא פשוט לא היה, כלומר סבא למד בבית הכנסת". "ומה? לא שמעתם אותו שר את ה'טים טים טים במ... של הגמרא?" נזעקה הבת, "וכל פעם שהוא רצה ללמוד היה עליו לצאת? ומה הוא עשה בשלג? אמא, לא היה לכם חדר של תורה בבית? איך זה יכול להיות?"

ובאמת רבותי, איך זה יכול להיות בית בלי חדר של לימוד, בלי דלת אמות שכל כולן הוא רק תורה, שכל בדל מרצפת וגרגר טיח על הקיר, ספוג הוויות דאביי ורבא וכל הקירות נושאי ספרים הם? הראיתם מימיכם בית שאין בו פינה מגודרת שהיא רק של קדושה ואין להיכנס אליה, סתם כך? שכן אם רוצים אתם להיכנס, אין זה רצון של מה בכך. כנראה עליכם להכניס כוס תה מהביל לאבא או להזכיר לו בשקט שרי' שלום הגבאי הודיע שמנחה גדולה היום באחת וחצי. וגם בעת צורך שכזה יש לעשות את זה ברצינות הראויה: לגשת על קצות הבהונות, לפתוח טיפטיפונת את הדלת, זו השומרת הנאמנה - עד כדי חרך צר, להציץ ואז להתחמק פנימה, להניח את הכוס על השולחן או ללחוש מהר את הידיעה לכיוון הראש הרכון על הספר ולצאת מיד. ואם זכית לקלוט את מראיהם של הספרים הקשובים מעל המדפים או את בדלו של ניגון למדני - אשריכם ואשרי חלקכם. שהרי ארץ ישראל עיקרה של עולם היא, וירושלים - עיקרה של הארץ, וכך להבדיל - חדרו של אבא עיקרו של בית הוא.

ואל תטעו לחשוב שאותה רחבות מקום היא שגרמה. אמנם בתחילה הספיק המקום ברווח כולו, מה עוד שלאחר שנות צפיפות היה הבדל ניכר, אך עם השנים גדלה המשפחה, רבו החפצים ההכרחיים וחללו של הבית כאילו התקטן והלך. הגיעו הדברים עד כדי שינה במפלסים ואלתור של פתרונות אחסון כיד הדמיון הטובה. "כשהקטנים הולכים לישון, אי אפשר לפתוח ארונות", הסבירה אמא בסבלנות, "פשוט אין מקום לדלת, המיטות בס"ד ממלאות את החדר, אז תתארגנו לכם מראש. אפשר להכין שעה קודם את מה שצריך בחוף". או בשיחה עם שכנה סקרנית: "חביבתי, אין זה ענינו של מיטה נוספת. זוהי שאלה של מקום עבור המיטה. אך אל דאגה, הקטנים נהנים לחלק את השטח ביניהם", וכשיגדלו, ומיטה אחת לא תספיק עבורם - עד אז ירחם השם. ובכלל, נפתלי אולי כבר ייצא לשיבה! "אז מה עם החדר הנוסף? הרי הדירה שלכם לא קטנה משלנו, ואנו מסתדרים בה ברחבות!" "החדר תפוס. אל דאגה, יש מקום לכולנו". והדירה הקטנה שקקה חיים, עליצות ושמחה.

אך היתה פעם שקול תלונה נשמע. היה זה כשהתווספה תינוקת חמודה לבאי הבית, ועמה עריסה נוספת. והיכן יניחוה? הפתרון שהושג לאחר מאמצים ונסיונות נפל רבים היה כרוך באי נוחות. וכאן העזה הבת להציע: "ואולי בחדר של אבא?" "מה זה עלה על דעתך? הרי היא תבכה ותסיח את דעתו. ובכלל, יצטרכו לגשת אליה, להיכנס ולצאת כל הזמן". "כן, זאת אומרת, לא לכך התכוונתי, ודאי שאסור שאבא יופרע, אבל אולי הוא יוכל ללמוד כמו סבא - בבית הכנסת. זה היה נפלא שיש אפשרות ללמוד כאן כל עוד ניתן הדבר, אבל עכשיו שצפוף, אז... חשבתי..." אמא שתקה, אך אבא הזדקף. נפתלי זכר את עיניו הבעורות וקולו החם

והמלטף "ילדה חכמה את, שרה'לה, אבל היודעת את, סיפור יש לי עבורך". הילדים התקרבו והיטו אוזן. סיפור של אבא לא היה דבר שכיח בבית. "היה מלך אדיר וחשוב, אין כמוהו, ולו בת יחידה, אהובה עד מאוד. יום יום הוא היה משתעשע עמה ונהנתה מחברתה, עד שהגיע הזמן והוא נאלץ לשלוח אותה הרחק", "כמה הרחק, אבא?" "רחוק מאוד. הסתובבה בת המלך בעולם הגדול וחיפשה לה מקום". "אני חושבת שכולם רצו לארח אותה אצלם", צייצה דבורה'לה. אבא שלח אליה מבט של חיבה: "אולי היו כך פני הדברים אילו ידעו כולם עד כמה חשובה היא, אך למעשה רוב בני האדם לא הכירו בזאת. הם התעסקו בזוטות ולא התפנו לחשוב עליה. היו אנשים שידעו, אבל הם היו מועטים." "אח, איזו מסכנה", נאנח נתן, "ותארו לעצמכם", רגש רך נמשך בקולו של אבא, "שיום אחד קבל אותה אדם אחד לביתו בכבוד רב ואף הקצה לה חדר מיוחד, אך לאחר כמה שנים הוא בא ואמר: אני מצטער, באמת, אבל צפוף לי בבית. נפתלי רוצה חדר משלו, ושרה'לה מחפשת מקום לתינוקת, לנתי אין מיטה, ודבורה'לה חפצה בארז משחקים. אז אולי כדאי שתחפש מקום אחר..." "אבא!" התייפחה דבורה'לה "אני לא צריכה את הארז, שתשאר. אבל בעצם אין לנו כאן בת של מלך", השתתקה פתאום. "זאת התורה, טפשונית!" סנט בה נפתלי. שרה'לה יצאה מן החדר, כשחיוך טוב על שפתיה. מאז לא היו עוררין לחדר הלימוד. אבא מצידו כמעט ולא יצא ממנו. גם לשיעור הקבוע בבית הכנסת הפסיק ללכת, והחברותא שלו היה בא אליו באופן קבוע. "אבא משתעל", נהגה אמא לומר "הקור מזיק לו! רואים אתם, ילדים! כמה טוב שיש באפשרותו ללמוד בבית!" מספרן של כוסות התה שהוכנסו לחדר גדל מיום ליום. הילדים התחרו ביניהם מי יגישן לאבא. לעתים נלווה אליהן פלח של לימון או בקבוק תרופה. "ילדים, כשאתם מתפללים, בקשו מהשם שיתן לאבא הרבה כוח כדי ללמוד טוב." נפתלי התפלל. היה ברור לו שגם החדר כולו מתפלל, על ספריו, כתליו ומרצפותיו, על הררי התורה שבו. וכי אפשר אחרת?

אותו חורף היה קשה במיוחד. זקני ירושלים לא זכרו ערימות שלג שכאלה. הרוחות שרקו סביב והאוויר היה קר עד לכאב. ההרים בחלון נשקפו מכווצים משהו, מעורפלים ורחוקים. בבית הקטן דלק תנור הנפט בלא הפסק. אמא דאגה שחדר הלימוד יהיה מחומם היטב. "אבא, איך יש לך כוח ללמוד כל הזמן, גם כשקור?" הקשה נפתלי, היטב זכר כמה חיכה שישתיימו הלימודים ביחד? אחר הצהריים... "הבן", חייך אבא, "חכמינו למדונו, שתורה מחזרת על אכסניה שלה. ובכן, השתדלנו להקים כאן אכסניה לתורה. למדתי כאן כשהייתי צעיר יותר וחזק, גם כשהיה מזג אוויר נוח יותר. כעת, גם כשקשה לי - מספיק לעיתים להכנס הנה, כדי שהתורה עצמה תחזר אחרי ותלמד עמי, מבין אתה? החדר הזה סגולה של לימוד יש לוי". הימים הקרים התמשכו לקול ניגונו הקטוע של אבא. נפתלי זכר את החורף ההוא במעומעם, אך יום אחד חי בזכרונו, אותו יום ששב הביתה ומכתב מאת הרבי בחדר בכיסו. אבא קרא את המכתב בשעת הארוחה ופניו החוורות הזדהרו: "אמא, הרבי כותב שנפתלי לומד היטב, היום הקשה קושיה מצוינת על התוספות. מצוינת, שומעת את? הוא כיון לדעתו של המהרש"א!" שיעול כבד קטע את דבריו. הוא נח לרגע והמשיך בקול חלוש קמעא: "פרס מיוחד מגיע לו על כך, הא, אמא!" הילדים הביטו בו בצפיה, ואז הניח יד כחושה על כתף בנו: "מגיע לו ללמוד בחדר!" מעולם לא חש נפתלי באושר שכזה. הוא נכנס אל החדר ביראת קודש, כשאחיו ואחיותיו עוקבים אחריו, והניח ברטט את הגמרא על השולחן "איזו מסכת?" שאל אבא, "נדרים" ענה בגאווה מה ועקב אחר ידיו החלשות של אבא, המחפשות אחר המסכת בארון הספרים, מוציאות אותה ומדפדפות בה באהבה. הם למדו יחד, ונדמה היה לו שהכתלים נוטים קמעא כדי להקשיב, כמו בבית מדרשו של רבי אליעזר הגדול...

לאחר שבועות מעטים יצא אבא מחדרו לשם קבלת טיפול רפואי ולא שב. עוד ימים רבים חיכו הספרים והכתלים ומסכת נדרים... אמא היתה איתנה ברוחה. היא חיזקה את הפעוטות שסביבה, ומשלא נותרה ברירה בידה, אספה אותם והיגרה אל אחיה שמעבר לים. נפתלי זכר במטושטש נסיעה ארוכה, הפלגה ממושכת ולבסוף בית גדול, ומנוכר וקבלת פנים חמה. הוא לא התיישב כמו כולם במטבח אלא הסתובב חסר מנוחה, "הניחי לו", אמר הדוד לאמא, "הילד רוצה להכיר את המקום. הרי זה יהיה ביתו מעתה", אך נפתלי חזר כעבור דקות מספר ועיניו בווערות. "איפה החדר שלכם?" שאל במפגיע. "החדר שלך, יקירי!" נענתה הדודה בקול רך, "הוא כאן, בקצה המסדרון. הכנו לכם חדר מרווח ויפה עם צעצועים". אך הוא לא נרגע, כל כאב הימים האחרונים התפרץ לקולו בבת אחת: "לא זה. חדר הלימוד, החדר של התורה, איפה הוא?" הדודים החליפו מבטים עם אמא, "תבין, נפתלינקה, כאן אין חדר כזה, לא צריך חדר כזה... יש בית כנסת קרוב, תוכל ללמוד שם, הדוד ראובן יראה לך כבר מחר". לא היה צורך בחדר לימוד, בזאת נוכח נפתלי מהר מאוד. השעות רדפו זו את זו והצטרפו לימים הימים לשבועות ולחודשים. בליל של לימודים ועסקים... הדוד עזר לו בתחילה, אך מהר מאוד התבססו עסקיו. שכלו החריף עמד לו, אותו מוח שכיוון לדעת המהרש"א. הוא בנה את חייו מחדש בארץ הזרה. אל תחשדו בו, רבותי. נפתלי לא עזב לגמרי את אהלה של תורה הוא קבע עתים, השתתף בשיעור הדף היומי וחיפש עבור בניו מקומות לימוד טובים, אך העסקים נגסו ברוב יומו. לאט לאט, הלך תלמודו והשתכח.

רק שנים לאחר מכן, כשחיתן את אחרון בניו, שבו הגעגועים וכרסמו בו. "רוצה הייתי לשוב לאותה שכונה ישנה, לבית הישן שלנו, לחדר של אבא", שח לזוגתו, "זוכרת את? ... סיפרתי לך על חדר הלימוד, אכסניית התורה בביתנו". היא הסכימה. הילדים היו מבוססים היטב, וארץ הקודש משכה גם אותה. ההכנות היו תמציתיות ומהירות: העסק החליף ידים, נמצא קונה לבית, ושיחה ארוכה נקשרה עם מתווך דירות ירושלמי. "אני רוצה להכנס מיד הביתה", התעקש נפתלי. אך כאן באה האכזבה:

השכונה אינה קיימת עוד במתכונתה הישנה. העירייה שיפצה את הרחוב, הרחיבה את הכביש, הרסה מבנים רועים והרחיבה בתים אחרים. נראה לי שהבית אינו נמצא יותר, שח המתווך, אך אנסה למצוא דירה בקרבת מקום.

הדירה קיבלה אותם בצינה ירושלמית שכולה חמימות. בחלון לא נשקפו עוד הרים כי אם רצף בתים לבנים - שכונות חדשות. בית כנסת סמוך שימח את ליבם של בני הזוג. "כעת, כשתתפנה מעול העסקים, תוכל לחזור ללימוד, כפי שרצית תמיד" שחה הרעיה. הדברים לא היו פשוטים כלל וכלל. נפתלי לא זכר שדף גמרא היוו עולם מלא בפני עצמו, רצוף תילי תילים של ספרות ומחלוקות. "קשה לי", הודה, "איני צעיר עוד, קשה לי להתרכז, לזכור הכל, להכנס ללימוד..." היא עודדה אותו, אך פני הדברים היו יגעים עד מאוד. "היום אעזור לך בבית" קידם נפתלי בוקר אחד את פני רעייתו בשבו מתפילת שחרית, "אולי אחר כך אלך לבית המדרש". היא נאנחה. ימים כאלה תכפו ורבו בעת האחרונה. אכן, הבית היווה עדיין כר נרחב לפעילות: ארגזים עמדו בחדרים וציפו לפריקה, הארונות דרשו תכנון, הצנרת הישנה שלחה תזכורות לתיקון... ידי הזהב של נפתלי לא אכזבו: הוא עזר לתכנן את הדירה, שייע בארגון ובסידור. והשתדל לשוות למקום החדש פנים של בית שנעים יהא לגור בו. היא לא מיחתה בידו באותו בוקר אלא הציעה: "אולי נפנה לארגון המחסן? יש דברים רבים שאינם נחוצים לנו כעת, ותיטיב לעשות אם תסלק אותם מדרכי". הוא חייך ובידיים עמוסות ירד למטה. דלת עץ מקולפת קדמה את פניו, מסדרון שהיה פעם קדמתו של בית. הם הטיבו לחדש ולשפץ חלף הרהור במוחו. במקום להרוס הכל, בנו על הבתים הישנים... המפתח חרק במנעול, והדלת נפתחה בטרונים נועמת. המחסן היה חשוך, והמוני חפצים נערמו בו חבילות חבילות. היו אלה שאריות מן הדיירים הקודמים. לשווא חפשה אלומת הפנס אחר מפסק חשמל. נראה היה שאף אחד לא טרח להכניס את הקדמה אל מקום זה. נפתלי גישש את דרכו קדימה. ערימת ארגזי קרטון ריקים התמוטטה בבת אחת וגילתה מאחוריה קומץ סמרטוטים. הוא החל לפנות את האשפה החוצה, מנסה להכין מקום עבור חבילותיו הוא. המאמץ היה גדול: רקותיו פעמו, ושרירי רגליו דאבו מן הסחיבה הרצופה מן החדר החוצה וחוזר חלילה. ריבונו של עולם, כמה דברים ניתן לדחוס בחדר אחד? עוד מזוודה כבדה מדיפת ריח עובש, הניצבת על מזוודה נוספת, זהה לה בדיוק, נפתלי חשק את שפתיו, משך וגרר, ואז נתקלו ידיו במשהו מארך, קשה, עומד - ספר. הפנס גילה שורת ספרים ניצבים כחיילים על מדף עתיק. תזוזה נוספת מגלה עוד שורה. למטה מסתיר מה שהיה שולחן בעבר הרחוק שורה נוספת. ארון שלם! מיטה ישנה נטויה על הקיר הנגדי. מאמץ מרוכז של גרירה מגלה שורה נוספת. חדר של ספרים, חדר לימוד.

הוא שלח יד רוטטת ושלף כרך אחד. דפים צהובים, בלים מזוקן, הסתחררו לנגד עיניו. על הדף הראשון הצטנעו האותיות "מסכת נדרים לה"ו יחזקאל ברבי נפתלי הכהן"...

בדירה למעלה ציפתה לו רעייתו, מודאגת. "נפתלי, היכן התעכבת? אתה חש בטוב?" הוא התנשם בכבדות ועיניו הבריכו: "בסדר, הכל בסדר", פטר במחי יד ואז הנמיך את קולו ללחישה ממתיקת סוד: "מה דעתך, האם תוכלי לוותר על המחסן? חפץ אני בחדר לימוד". אשה כשרה היתה, העושה רצון בעלה, ובכל אופן מלא קולה תימהון: "ולמה לך מחסן? האם לא תיטיב לעשות אם תבחר באחד מחדרי הבית? אולי תבחר בחדר הדרומי" "הוא, לא..." המילים היו חדורות קוצר רוח והתרגשות כבושה ומקוטעת "משהו שם למטה... חדרו של אבא, חדר של לימוד..." עיניה מלאו דמעות "נפתלי, הבטחת שלא תתאמץ מדי, והנה, מי יודע מה עשית שם למטה, בגידך מאובקים ואתה כל כך מתנשף. אולי תשכב לנוח", "אינך מבינה. סגולה יש בחדר הזה. כל כך הרבה שנים של תורה הושקעו בו. הקירות, הספרים המדפים - כולם ספוגים תורה. מי יודע כיצד שרדו כל השנים האלה. אבל עכשיו אפשר לנקות, קצת להשקיע, חשמל, ברז לנטילת ידיים. מסכת נדרים מחכה לי, אולי אם אחזור לאכסניה זו תשוב התורה ותחזר אחרי, מה דעתך?"

חדר המדרגות פיצל את קולו להמוני בנות-הד. למטה נטו כתלי החדר הישן מתוך הקשבה יתרה, ככתלי בית מדרשו של רבי אליעזר הגדול.